

Oponentský posudek dizertační práce

Univerzita Karlova

Fakulta: Pedagogická

Studijní program: Pedagogika

Studijní obor: Pedagogika

Uchazeč: Mgr. Jakub Pivarč

Název práce: Poznatky o žákovských prekonceptcích mentálního postižení v kontextu proměny paradigmatu současného vzdělávání

Oponent: doc. PhDr. Karel Pančocha, Ph.D.

Pracoviště: Institut výzkumu inkluzivního vzdělávání, PdF MU

Aktuálnost zvoleného tématu a cíle práce

Tématem dizertační práce Mgr. Pivarče jsou žákovské prekoncepce o jedincích (možných spolužácích) s mentálním postižením v kontextu proměn českého školství směrem k inkluzi všech žáků. Práce se teoreticky opírá zejména o koncept školní inkluze a popisuje jej zvláště z pohledu práva každého jedince na vzdělání, a to v rámci jednotného systému škol (tzv. škol hlavního vzdělávacího proudu) a společného kurikula pro všechny (bez nutnosti tvorby speciálních obsahů vzdělávání a prostorové segregace, tj. umístování dětí, které se odlišují od normy do speciálních škol). Téma je nahlíženo optikou prekonceptcí a miskonceptcí případných či aktuálních spolužáků dětí s mentálním postižením. Autor tyto miskoncepce považuje za jednu z potenciálních bariér na mikrosociální úrovni školy, kde se mohou vytvářet sociálně odstředivé tendence vedoucí k segregaci žáků s postižením. Taktéž téma prekonceptcí je kvalitně teoreticky ukotveno, a to z pohledu konstruktivistické teorie, avšak také s využitím jiných přístupů. Autor v této části práce provedl i vcelku rozsáhlou přehledovou studii, která je pro další směřování dizertační práce velmi podstatná. **Téma práce považuji za aktuální, doplňující současný vědecký diskurz pedagogiky a speciální pedagogiky se zaměřením na možnosti a bariéry vzdělávání všech žáků v rámci společného kurikula. Z práce je patrné, že**

se autor v tématu velmi dobře orientuje a je schopen si stanovit adekvátní cíle práce a tyto v rámci své dizertace naplnit.

V rámci první kapitoly jsou čtenáři představeny mimo jiné i statistické informace o vývoji počtu dětí s mentálním postižením (MP), kteří se vzdělávají v běžných školách (formou tzv. individuální integrace). Pro ucelený pohled by bylo namístě popsat, zda se jedná o skupinu žáků zahrnující i jedince v tzv. hraničním pásmu IQ 85 – 70 nebo jde o žáky, kteří jsou definováni striktně diagnózou mentální retardace (IQ nižší než 70). Přehledu by taktéž neškodila alespoň dílčí komparace se situací v zahraničí. Taktéž se nemohu ztotožnit s pojetím inkluzivní pedagogiky, jak jej popisuje autor, tedy jako s jakýmsi protikladem, antitezí, či vyšším vývojovým stupněm pedagogiky speciální (s. 39). Domnívám se, že tyto koncepty nelze stavět do protikladu ani na ně nahlížet jako na vývojová stádia, jenž lineárně postupují směrem k větší emancipaci osob s mentálním postižením.

Metodologie práce

Empirická část práce je zpracována pomocí kvantitativního metodologického přístupu, využívá statistickou analýzu získaných dat. Autor velmi podrobně popisuje jednotlivé kroky svého výzkumu a žádný podstatný neopomíjí. Oceňuji jak velikost výzkumného vzorku (přes dva tisíce respondentů), tak sebekritický přístup autora, který k zjištění přistupuje s pokorou a je si vědom limitů studie. Obecnou metodologickou otázkou zůstává, zda je volba kvantitativní výzkumné strategie vhodná v případech, kdy jsou respondenty děti školního věku, kteří mohou mít např. tendence odpovídat i na otázky, kterým nemusí dobře porozumět, nebo nemusí mít na danou problematiku utvořen žádný názor. Také rozsah dotazníku vlastní konstrukce (čítající okolo 60 položek) považuji za velmi rozsáhlý a přes ujištění autora o tom, že žáci jej zvládali vyplnit, se kloním k názoru, že obdobných výsledků by bylo možné dosáhnout i s úspornější verzí nástroje. Zajímavé by jistě bylo doplnit výzkum o kvalitativně orientovanou část, která by se hlouběji zabývala vznikem prekonceptů směrem k MP a také možnostmi jejich změn. Vzhledem k značnému rozsahu práce však nechávám spíše na úvaze autora, zda se touto cestou dále nevydat ve svém navazujícím výzkumu. Autor výstižně popisuje jednotlivé techniky sběru dat, které pro svou práci zvolil a logicky vysvětluje též původ hypotéz. Následná analýza dat je provedena precizně s využitím nástrojů inferenční statistiky (série statistických testů).

Výsledky práce

Výsledky práce jsou představeny velmi jasně a precizně. Čtenáři jsou k dispozici i výsledky tvorby výzkumného vzorku, předvýzkumu či faktorové analýzy, což přispívá k celkové věrohodnosti výzkumu a ukazuje, že autor se podrobně seznámil s metodologickými postupy při tvorbě nástroje vlastní konstrukce. Následná analýza dat přináší zajímavý vhled do problematiky prekonceptí a postojů žáků ZŠ vůči žákům s MP. Ačkoli jsem již výše popsal, že hypotézy byly stanoveny adekvátním způsobem, přece jen se domnívám, že ambice autora mohly být v tomto případě vyšší. Jak z výzkumu vyplývá, statistická významnost byla prokázána u celé řady analýz, věcná významnost však u většiny hypotéz zjištěna nebyla. Vzhledem k tomu by bylo pro čtenáře prospěšné, kdyby se mohl seznámit s výsledky srovnávající věcnou a statistickou významnost v rámci jedné přehledné tabulky. V případě, že se autor rozhodne text publikovat formou odborné monografie či článku, doporučuji tuto pro přehlednost doplnit.

Jazyková, grafická a citační úroveň:

Práce je psána odborným jazykem, jazyková úroveň je velmi dobrá. Překlepy se v práci v podstatě neobjevují a citace jsou uváděny řádně a dle platné normy.

Závěrečné zhodnocení:

Práci Mgr. Pivarče považuji za nadstandardní a přes popsané marginální výtky ji vnímám jako velmi významný příspěvek pro teorii a výzkum v oblasti inkluzivního vzdělávání a zejména edukace žáků, kteří se ocitají ve stále ještě „normativně pojatém“ systému českého školství na okraji zájmu nebo zcela vyloučení z hlavního proudu vzdělávání. Výzkumný design, užití metody a techniky, vyhodnocení a následné výsledky jsou zdařilé a hodné následování dalšími výzkumníky.

Předložená disertační práce přináší poznatky obohacující pedagogickou teorii s možným přesahem do praxe (zejména způsoby jak pracovat s miskoncepce o MP u intatních žáků ZŠ). Autor v práci prokazuje schopnost vést odbornou diskusi, analyticky přistupovat k teoriím a užívat pokročilých statistických metod a softwarové podpory (SPSS, MS Excel) při zkoumání dané problematiky. Na základě toho mohu konstatovat, že posuzovaná disertační práce Mgr. Jakuba Pivarče **splňuje podmínky kladené na disertační práce v oboru pedagogika. Práci doporučuji k obhajobě.**

Dotazy oponenta k obhajobě:

- 1) Ve výzkumech sledujících postoje k lidem s mentálním postižením nacházíme v ČR tradičně málo věcně významných vztahů, které by jasně ukazovaly na souvislost mezi některou z charakteristik respondentů a zastávanými postoji. Další soustředění se na proměnné jako je pohlaví nebo věk se jeví jako málo účelné. Navrhněte, kam by se měl ubírat výzkum postojů, případně prekonceptí/miskonceptí u žáků ZŠ k spolužákům s mentálním postižením, tak aby překonal tuto bariéru.
- 2) Jakým způsobem může učitel v běžné třídě působit na prekonceptce (ovlivnit postoje) žáků ke spolužákům s mentálním postižením?

V Brně 1. 6. 2017

doc. PhDr. Karel Pančocha, Ph.D.